

پيشگوئنا پرتووكا " شهوچرا، هه مې بهرهم" يا (رهفېق سابرى) .

خه ليل دوھوكى

مروؤف و وهلات د هه لېه ستېن رهفېق سابرى ده

داستانا مه شه ختېوونا من، ب نقيسېنې شروؤفه نابه

دى ژ بو ته فه گېرم، گهر چافى من بېن ته كه ته فه

حاجى قادرى كويى

رهفېق سابرى، هه لېه ستېن و شوهره شگه رهكى باشوورى كوردستانىيه، ب تېيېن نه ره بى و كورمانجىيا ژېرى (سووانى) دنقيسه. د ده ستېنكا خورتانجىيا خوه ده، ده ست ب نقيسېنې كرىه. وى نه بهس نه و بارى گران راکرىه، بهلكو ب گهرمى، خوه نأقېتېه قادا خه باتا سىياسى ژى. نه و د هه لېه ستا نوويا كوردى ده، هه لېه ستېنكه كى خوه دان تاقهت و شىيانېن بلنده. ب درېژىيا فان پېنجى سالىن بوورى، وى جهه كى تاييهت و ب هيز د قادا نه ده بىياتى ده هه بوويه. هه لېه ستېن وى ل كوردستانا باشوور پر د به لاقن و جهى وى د دلى خوه نده فانان ده هه يه. د چهندين فه ستىقاليېن نه ده بى ده ژى، هه لېه ست خوه ندينه. وى نه بهس ب هه لېه ستېن خوه خزمه تا گه لى كورد كرىه، بهلكو د سهنگه ر و چه پهرېن پېشمه رگه تى و خوه راگرتنې ده ژى، خه باتا خوه به رده وام كرىه. نه و خوه دان بېر و باوه رېن رېنجه ر و كاركه رانه. كورد و كوردستان، د نه قىنا وى يا مه زن ده، دو نارمانجېن هه ره پېروژن. ژ نالېه كى ل دژ فاشىيېن ئېراقتى و ژ نالېيې دن ژى، ل دژ ناخا و شېخان، رهوشتېن كه قن و فه نؤدالېيې بزاق كرىه. ژ نه و ره جهى وى بى دروست، ناف رېژېن كۆمونيستان بوو. قى چهندي رى ل باوه رېيېن وى بېن نه ته وى نه گرتيه، چنكو نه و كورده و سته ما ل سه ر مه تى، دلى وى دگوفېشه و برېنېن وى كور دكه. نه و ب ده سته كى قه له مى دگره و ب ده سته دن ژى، تهنگى رادكه. ته قايىيا سالىن خورتانجىيا خوه، ده خه باتى و چهندين سالان ژى، ل چىيا و شكه فتېن كوردستانى دېوورېنه. نه و ژ به ر رهوشا نالوزا كوردستانى و جودابوونا بېروباوه رىيان، نه مازه گرقتارىيېن شه رى براكوژىيې، خاچا خوه هلدگره و به ر ب ده رقه يى وه لاتى دچه و هه تا نه ا ژى، ژىيانا ده ربه ده رىيې ددۆمېنه، لى كوردستان و گه لى بېخوه دى، د دل و مه ژىيې وى ده نه.

د سال ۱۹۷۰ئ ده، گه لى كورد ب خويىنا هه زاران شه هيدان، كارى پشكه كه مافېن خوه مسؤگه ر بكه و نؤنؤنؤمېيه كى ل كوردستانا باشوور ب ده ست خوه فه بېنه. هېنگى رى ل به ر رۆشنېيرى و نه ده بىياتا كوردى فره تر بوو و ب ده هان ده رگه هېن كوردى فه بوون، چهندين كؤفار و رۆژنامه يان ژى، ب زمانى كوردى سه رى خوه هلدان. قى چهندي رى ل به ر نقيسكارېن كورد ژى خوه ش كر و ب گهرمى هاتن قادا خه باتى. به لى؛ د وى ده مې ده، بزاقه كه نوويا نه ده بى، ب مه به سته پهاكارنا رېيېن نوو، وهكى گوه رېنا زمانى هه لېه سته، بؤچوونېن شىعرى و ته كنىكېن نوو ژ دايك بوون. مه به ست ژ وان رېيېن نوو نه و بوو كو، بكارن ده رېرېنې ژ كؤقان، نازار، خه م و خه ونېن مروؤقى كورد بكن. ژ وان نقيسكارېن كو رولا خوه لىستېن، يهك ژ وان رهفېق سابرى بوو.

یخ ههلبهستین وی بخوینه، بو خویا دبه کو، نهو بهردهوام بهر ب پیش ده چوویه و ههلبهستا کوردی یا نوو گهاندیه پلهیین بلندتر. نهو خوددان بههره و رۆشهنبیرییهکه بهرفرههه، خوددان تهجرویه و نهزموونهکه شیعرى یا مهزله. ههلبهستان و رهخنهگرى ئیرانى یخ ناقدار سهید عهلى ساهى، د لیکنهینهکه خوه ده، ب قى رنگى ههلبهستانیا رهفیق سابری دهنگینه: ”رهفیق سابری، خودیکا ههلبهستا نوو و پیشروا کوردیه. وی ههلسهنگاندنهکه تازه و گهش د پیگههشتتا ههلبهستا کوردی ده پیدایا کریه. سوریالستهکی یاخی کو، نارمانجین بزافا مروقاتییا گهلی خوه، ب شارهزابوون خستیه ناقا زمانى نووی ههلبهستى. سوریالزما وی د ههلبهستى ده، چ ئالییین ههفیشک د گهل سوریالزما رۆژناقا نینه. رهفیق سابری، یهکهه شاعری کورده کو، ب رنگهکی بهرفرهه، ههلبهستا نوویا کوردی، ژ وئ گریکى زرگار کر کو دگوت، ژ ئالییی قورمى قه ب پیش ناکهقه. ههلبهستا رهفیق سابری، مزگینییا وهرزکى نوو و دهرکهتهکه گهشتره. دهرکهتتا وهرزکى و هاتتا سهردهمهکه دن کو، دقیاابوو د ههلبهستا گهلی کورد ده روو بدابا. ههلبهت گهشهزر و شیبانین داهینهرا نهیین وی، بوونه سهدهمین هندى کو، نهو گوهرین ب سوریالستا یاخی بین ناسین!“ (۱)

حههسهعید حهسن، د ههقهیهینهکه خوه ده، دبیزه: ”رهفیق سابری، ههلبهستانهکی داهینهره. ههر چهند د ژبیانا خوه یا رۆژانه ده، بیتتر ب کارى سییاسى قه مژووله، نه کو ههلبهستى، ئى جهى سرنج و کیفخوهشیییه کو، ههتا زها رهشبايى سییاسهتى گولا بههره و مهوهییا وی نهوهراندیه. نهف ژى مندخوهش و گهشبین دکه کو، رۆژهکی نهو دئ پینهکا ب هیژ ل گوگا سییاسهتى ده و ئیدی ب دروستى قهگهره جیهانا پیروژیا ههلبهست و نهدهبى.“ (۲)

ههر وهسا ههقال کوستانى، د گۆتارهکه خوه ده، دبیزه: ”د ناف دهنگین دیارین سالیین ههفتیى ده، رهفیق سابری، ب پینگاقتین هیدی و ل سهر خوه، ئى ب هیژ و خویا، بهر ب پیش ده چوویه و سالیین ههفتیى ب جى هیلايه و گههشتیه پلهیین بلندتر و جهى خوه د ناف ههلبهستا نوو ده موکوم و قایم کریه. نهو دهنگى ههره بلند و داهینهرى ههلبهستا پشتى سالیین ههشتییه و ههر دو دیوانین وی (وهزى سههۆلبهندان و لاوکى ههلهبجه) ژ بو سهرکهتن و نافراندین وی، باشتین نموونه نه.“ (۳)

ههلبهست ل جهم رهفیق سابری، بهری ههر تشتى، بهرامبهر ژبانى و تهقایییا روودانین سهردهمى ههلوهسته. نهو ل دژى گشت ستم و زولمى رادوهسته. نهف چهنده ژى، چیرۆکا کهرهمانیى شاعر دینه بيرا مروقى. دبیزن: ”جارهکی تهیموورلهنگى هوقا، ناههنگ و فهستیقالهکه مهزن ژ بو سهرکهتین خوه چى کر. وی گهلهک هونهرمههه، سترانییژ و ههلبهستان میشان کرن. ههر یهکی ل گۆرى بهرژوهندی و پینوستییین خوه، نان ژى ژ ترسا مرنى، پهسنى میرانى و چاکییین وی دا. ههتا دۆر گههشتیه کهرهمانیى ههلبهستان. تهیموورلهنگى ژ کهرهمانى پرسى:

- تو چاوان من دبیینى و نهز ب چ قاسى تینم؟ کهرهمانى بهرسف دا و گۆت:
- تو ب قى رهوشى هیژایی بیست لیرایی... وی ب هیرس ژى ره گۆت:
- تو چ دبیزى! کهمهرا پشتا من ب تهنى هیژایی قى پههیهیه. کهرهمانى ئى قهگهراند:
- مهههستا من ژى کهمهرا پشتا تهیه، نهخوه تو نه هیژایی تشتهکییى. هینگى تهیموورلهنگى فهرمانا کوشتنا وی دا.

بهلى؛ رهفیق سابری ژى، ب دریزیا ژبانى، ههلوستین خوه پاراسته، چ جارا سهرى خوه ژ بو دژمنى نهچهماندیه و نهبوویه زرنهیا چ حوکومهتان. ژ بهر قى چهندى ژى، بهردهوام دههدهههه و دوورهولات بوویه. نهرى؛ ب سهدان زالم، درنده و هوقین مینا تهیموورلهنگى و فرانکوی، ب لانهت و تف چوون و رووپهلین رهش ژى، ژ بو وان هاتنه نقییین، ئى قارهمان و خوددان

هەلۆیستین شۆرەشگێر، مینا کەرەمانی و نۆرکای، هەر د دلی مۆقاتییە دە دژین و دیرۆکی ژێ رووپەلێن زێرین ژ بو وان خەملاندن.

ئەو هەلبەستخانەکی سەرکەتییە و ژ بو تیگەهشتنا بەرەهەمین وی ژێ، خوەندەشان جارنان زەحمەتێ دکشینە. ئەو شاعەرەکی شارەزاییە، ژ ئەو ره ئەو چەند پیتەیی ب ناهەرۆکی دکە، هەند ژێ بەهایی دده فۆرمی ژێ. هەلبەستییە، ژ وینەیی شیعری مشتەن و هەقۆکی وی موکوم داربێرتییە. موسیقا هەلبەستییە وی نەرەمە و هیدی خوە داخێژە گوھێ مۆقی و د ناه خوینی دە دگەرە. زمانی وی ژێ، رهوان، سەک و خوەشە. هێشینی هەلبەستییە وی، ل سەر ژیان، گرتاری و کۆفانی مۆقی نە. ب دەرد، خەم و نازارین وی قە گریدایی نە. ب راستی ژێ، مۆق ل جەم وی، مەزنترین سەرماپەیه. ئەو ب خوە دبێژە: "من وهلاتی خوە، هەتا پلەیا پەرستنی خوەش دقێ، ئی راستی، سەرپەستی و پاراستنا بیر و باوەریییە من، وهکی مۆق، گرتگەرە." (٤) بەئێ؛ ئەو بەری هەمی تشتی مۆقە. ئی مۆقەکی کوردی بی وهلات و ژێردەستە. باری وی گرانە و خەمین وی چیا نە. چنکو ئەو سەر ب مەتەکییە کو، هەمی روژی دیتە چەوساندن و وهلاتی وی ژێ، دیتە شهوتاندن و ویرانکرن. ئەو هەر ژ زارۆکتییە خوە دە، د ناه تۆپاران و مرنی دە بوویە. ئەو دبێژە: "شەری ل کوردستانی، زارۆکتییە مە کوشت. ئی وی چەندی نە بەس ترس، کەرب و کینا مە بەرامبەر دژمنی زیدە کر، بەلکو هەر د وی دەمی دە، ئەم زوو مەزن کرین و ئەقینا وهلاتی بیتر د دلی مە دە موکوم کر." (٥) بەئێ؛ دەما د سالا ١٩٦١ئ دە، شۆرەشا کوردی ل باشووری کوردستانی دەست پێ کر، هینگێ رهفیک سابەر، زارۆکەکی یازدە سالی بوو. ئەو د گەل وان کارەسات و شهواتان مەزن بوو. روژی چەندی فرۆکان باری خوە یی بۆمبەیان قالا دکر سەر گوند و باژارین کوردستانی و ب دەهان خانی دەرهفاندن و ب دەهان کەس ژێ دکوشتن. قان کریارین هۆقانه هەر زوو ئەو گەهاندا باوەرییی کو، دقێ خەباتەکە گەرم و بی راوهستان ژ بو رزگارکرن وهلاتی بیترە کرن.

زولم و ستەما دژمنی فاشی ل عراقی، هەر زوو رهفیک سابەر فیری خەبات و خوەراگرتنی کر. وینەیی دلشەواتین زارۆکتییە ژ پیش چاقان وندا نابن. هەر روژ ژن، زارو و کالین باژاری، ب تۆپین هۆقان دەهاتن کوشتن. ئەو ب وی رهوش مەزن بوو و دەما کێر گەهشتیە سەر هەستی و ستەما فاشییان بەردەوام بوو، ئیدی ئەو نەچار بوو کو، دەست باقێژە تەهنگی و بەرهفانییی ژ گەل و دۆزا خوە بکە. ئەو د هەلبەستەکە خوە دە دبێژە:

“من ئەسمانەکی شین و جوان هەبوو

داگیرکەران ب سەر من دە هرفاندن.

من چەند دلۆپین خوینا رهش و قەتەکە خەوین هەنگمینی و

چەند پرتووک هەبوون، ئەو ژێ تالان کرن.

ئێ دەما ئیان چەرمی من بگورین

سەر ووچاقین من، کریت بکن

من خوە ب بەفر و برووسییی خەملاند

وهلات دەینا سەر ملی خوە و

رینا تەهنگی گرت.” (٦)

سه‌دان سائن کو گه‌ئ کورد ل بهر سته‌ما دژمنانه. وه‌لاتی وی ویران کرن و تهر و هسک ب هه‌ف ره شه‌وتاندن. ب ده‌هان هه‌زار بی‌گونه‌ه کوشتن، ئی چنکو وی باوه‌ری ب دوزا خوه هه‌یه و نه‌و دزانه کو دارا نازادیی ب خوینی تی نأفدان، ژ له‌و ره ل سهر خه‌باتی به‌رده‌وامه. ئی ههر وه‌کی هه‌لبه‌ستقانی نسیانی لورکا دیبژه: ”هه‌می تارییا دنیایی نکاره روناھییا فه‌نهره‌کی فه‌شیره.“ ره‌فیع سابری ژی ، د وی باوه‌رییی ده‌یه و روژا گه‌ش ل پی‌شییا خوه دبینه و د نی‌زیک ده وی نه‌ورین تاری نه‌سمانی وه‌لاتی وی چول کن و وی روناھی بگه‌هه ته‌فاییییا نالیییین کوردستان. نه‌و د هه‌لبه‌سته‌که خوه ده، ب فی ره‌نگی ره‌وشا خه‌لکی گوندی خویا دکه، ده‌ما هی‌زین هو‌قان هی‌رش تینن سهر وان:

“ل نی‌زیک مالا وان هاواره‌ک هات ب له‌ز رابوو و چرا فه‌مراند

ژ نالییه‌کی په‌نجه‌ره‌یی، ناوره‌ک ل کولانی دا

ری‌زین فیشه‌کین گدار

تونه‌له‌که دریز، د شه‌فی ده چی کر

مالا به‌رامبه‌ر ژی، چرایا خوه فه‌مراند

تاخ د ناف بی‌نده‌نگییی ده وندا بوو

ئی ل سهر گری نالیییی دن ، چرایه‌که مینا ستیره‌که قه‌لس

مینا ناگری ل سهر کویه‌کی دوور، دشه‌وتی.“ (۷)

زاروک چووکیین به‌هشتی نه، ئی یین کوردان، د دوزخ و جه‌هنه‌می ده دژین. د سهرسالان ده، زاروکین دنیایی خه‌لات و دیبارییان وه‌ردگرن، ئی یین کوردان ناپالم و توپان دبینن. به‌ئی؛ ره‌وشا زاروکان ژی ب کاره‌ساتین گه‌لی فه‌ گریندایییه. ئی هه‌تا داوییی بیستا دژمننا ناکه‌فه سهر مه. دی روژه‌ک هی‌ت کو زاروکین مه ژی، مینا یین دنیایی ب خوه‌شییی شاد و کی‌فخوه‌ش ببن. ره‌فیع سابری، د فی هه‌لبه‌ستی ده، به‌حسا ره‌وشا زاروک و دایکین کورد دکه کو، چاوا یین خه‌لکی د نه‌خوه‌شخانه‌یان و جه‌ین ته‌نا ده، ژ دایک دبن، ئی یین کوردان د بن توپین فروکان ده، د شکه‌فتان ده، د ناقترومییلین له‌شکه‌ری ده، د گو‌ف و زنجان ده، د ناف برین و هاواران ده، ژ دایک دبن. هنده‌ک دایک د وی ره‌وشی ده دمرن، هن زاروک ژی، ب نورمالی روناھییی نابینن. هنه‌ک ب توپین دژمنان، کور، بی‌نگ دبن. هه‌تا نها ب هه‌زاران زاروک بی‌ دایک و با‌ف مانه و ل کولانین باژار و گوندان ژی شیت و دین دگه‌رن. نه‌و ب دل‌ه‌کی پر شه‌وات دل‌ورینه:

“د کولکه‌کی سریری ده

ل بن دل‌وپان ول به‌ر ترس، برس و سه‌رمایی

بی‌ دایپرک و بی‌ که‌س، ژ دایک ده!

د شکه‌فتا تاری ده، ل ناف هه‌واری ، د پشتا زیلا ده

ل بن دهواران، ژ دایک دبه!
د ناف برینان ده، ژ دایک دبه!
ل دهمی سهربرینا، ژ دایک دبه!
د ناف توپاران و شهوتاندنی ده
زارۆکهکی کورد، ژ دایک دبه!
زارۆکی کورد ژ بو یاخیبوون،
نازرین و پیشه‌هرگه‌تییی، ژ دایک دبه...“ (۸)

ئهو مروقه و مین یین دن، ژ موسیکی و جوانییی ههز دکه. ئهو ژی دخوازه ، د ناقاهییین ته‌نا ده بژی. ئهو ژی دکاره سهری خوه نه‌ئیشینه و به‌رژه‌وه‌ندییی خوه پیا‌ریزه. ئی چنکو ئهو ب عه‌شقا وه‌لاتی خوه فه گ‌ری‌داییییه و هه‌می جیهانی د چاقیین کوردستانی ده دبینه. ئیدی بی وه‌لات چ چیژ و تام د ژیانئ ده تونه‌یه. وه‌لاتی وی کریت دکن و پیلانیین چه‌په‌لین هه‌رفاندنی دگ‌یرن. هه‌لبه‌ت ئهو ب وی چه‌ندی رازی نابه، ئی یا ژ وی تی ئه‌وه کو، تف و لانه‌تا ل گشت پاشا و خوینریژان بکه. ئهو د هه‌لبه‌سته‌که خوه ده دبیزه:

“ئه‌ف مروقی ژ
شه‌یدایی موسیکی و جوانیییه.
ئه‌ف مروقی ژ
مینا ته، نه‌فینداری ژیانیه.
ئی ده‌ما وه‌لاتی خوه ل کولانی که‌تی دبینه و کیر و چه‌قو،
سبهری ئی دکن ، هندی دکاره،
ده‌رگه‌هی باژاری که‌ره‌باران دکه
هندی دکاره،

سه‌رووچاقین پاشایان ب تفی بو‌یاخ دکه.“ (۹)

ئهو ته‌ناهی و دلخوه‌شیا خوه، د رزگارکرن و سه‌ره‌رازییا وه‌لاتی خوه ده، دبینه. ئهو ژ نه‌فینداریین مینا وه‌لی دیوانه ره دبیزه: دهردی نه‌فینا ته و شه‌می، سکه و خه‌مین وه هندکن. کوفانیین وه‌لاتی پرن و نه‌فینا وی گرانه. وهره د سه‌دسالا بیستان ده ببینه؛ کو هیشتا مروقی کوردی ژێرده‌سته. برسی و هه‌ژاره. ئه‌گه‌ر تو ب دهردی رینجبه‌ر و بیخوه‌دانان به‌هسی، ره‌وشا کامباخا

وهلاتی بیینی، ئەز باوەر دکم، دێ ئەقینا خوە ژ بییر بکی. ئەو د قێ هەلبەستا خوە دە، دلی دحلینە، لی رهین خودراگرتنی دچینه.

“ئەه دیوانه!

باژاری مه، چاڤکانییا گری و خەمانه.

تەڤایا قولاچ و ئالییین وی، پری ژانه.

ئەشیر دەریدەری دەشت و چیانە.

بی ژۆزانه.

خەلک ل جەه بەژنا شەمی،

چاڤهاری و شەیدایی قەتەکە نانه.

ئەه دیوانه!

هەمی چیا و ژۆزان

ب لاشین هەزاران بی گونەهان

ب تیزاب و بارووتی، وندا کریه.

تو خودی کی بۆ چ دەنگی خودی،

د باژاری من دە، خەنقییه!! ” (١٠)

د بهارا سالا ١٩٨٨ئ دە، حکومهتا فاشییا عراقی، باژاری هەلبەجە، ب ژهەری تۆپاران کر. د چەند هیرشین فرۆکان دە، ژ پینچ هەزار کەسان زیندەتر، زارۆک، ژن و کالین کورد کوشتن و باژار د بیدەنگییهکی دە هیلا. ئەو روژ، پنیهکە رەشە، ب ناچاقین هوقین عراقی قە و برینهکە کوورە، د دلی تەڤایییا مروقاتییا بندهست دە. دەما ناڤی هەلبەجەیی تی، هەر کەس ناخینان رادەهیلە و چیرۆکا وی ژ، ل گشت دنیایی بەلاقە. پشتی کارەساتا هەلبەجەیی، ب دەهان لافاو و لهییین دن ژ ب سەر کوردان دە هاتن. هەر چ گوندین مایی ژ، ئەو ژ شەوتاندن و کوردستان کافل کرن. ل هەرجهکی شانەک ژ کەتبا بەر چاقین دژمنی، یەکسەر دکوشتن. بەلی؛ د قی رهوشا کامباخ دە، ورهیین خەلکی شکەستن و تەڤایییا بنگەهین سەرکرده و پینشمەرگەیان، دەرپاسی سنۆران بوون و کوندان ل شوونەواران، سترانین شین و گرییی دکۆتن. قان کارەساتین مەزن، باوەرییین خەلکی کیم کرن و گەلەک تووشی داشکەستن بوون. پەردەیهکە رەش خوە ئاقیت سەر کوردستانی و دۆزا گەلی کورد ژ، چەندین سالان ب پاش دە چوو. بەلی؛ قی دەردی گران، کارەکە مەزن ل سەر تەڤایییا مروقین خودەان ویژدان کر، نەمازە د ناڤ کوردان دە و ئەڤ ئافات بوون سەدەمین قەهاندا ب دەهان بەرهەمین ژبەهاتی. لی سەد مخابن، جیهانا بی ویژدان و دوستین هەلبەپرست، مروقاتییا دەرەو، ناشتییا ساخته و جقاتین ب ناڤ دەموکرات، ناورەک ژ ل گەلی کورد نەدان. ئەو د خوینا خوە دە گەڤزی و ب

تهنئ ما. ب تهنئ و کەسی خوہ ئی نہکر خودی. رھفیق سابری، ھەلبەستەکە درێژ و دلتەزین ب ئی ھەلکەتتا دلشەوات
قەھاندیە. ئەو د پارچەبەکە وئ دە دبێژە:

“ئەم ل بەر لافا و ئەبیا گازا ژەھرکری و

بێرەوشتیبا ئی چەرخ، چەند رووتین!...

ئەم د تازیبا ئی باژرۆکی شەھید دە، چەند ب تهنئ ئە!

ئەم د شینئ دە، چەند ب تهنئ ئە!

ئەم د گۆقەندا خوین و کەرنەقالا سەربرینی دە،

چەند ب تهنئ ئە!

ئەم چەند ب تهنئ ئە! چەند ب تهنئ!

بلا ھەلبەجە

سەمفۆنیبا داویبا ئی شەق بە...

بلا ھەلبەجە

بەرسفا سوورا نەقیبان بە...

بلا کەرنەقالا داویبا خوین و برینا نەبەدیا گەنی بە...

بلا ھەلبەجە

ھەتا ھەتایی، ھەلبەجە بە...

ھەلبەجە بە و ھەلبەجە بە!“ (۱۱)

کارەسات و بۆیەلاتین گەلی کورد، بوونە سەدەم کو ب ھەزاران کەس ژ وەلاتی برەقن و دەریبەدەری جیھانی بین. گەلەک کەس ب
رئ قە دمرن ئان دەھاتن کوشتن. بین ب دەرد و بەلا قە ، خوہ گەھاندنە وەلاتین بیانی ئی، د خەریبیبی دە گێژ و سەوداسەر
بوون و ھندەک ئی، ل کۆلانی بیانیان دین و شیت بوون. ژ خوہ مەزنین مە گۆتیە: ”کەقەر د جھئ خوہ دە ب سەنگە.“ بەئ؛ ئی
رەوشا خەریبیبیا ب دەھان سالان، دئ رھفیق سابری ئی خواریە و بیھنا وی تەنگ کریە. ئەو ھەر ئیشاری ، پیلان و نەخشەیان
چئ دکە کو، وەلاتی خوئی وندا ببینە. ئی ناخ ژ دووریی. دژمان رئ ل دیتنا وەلاتی گرتیە. ئەو د ھەلبەستەکە خوہ دە،
دەردئ دووریبا وەلاتی تینە زمان و ب ھەسرەتا وی د خەو رە دچە.

“دەما رابووی

گوٽی: دئ د نأف گرهتاری و سهرگیژییان ره، دهريازیم!

گوٽی: دئ وهلاتی خوئی وندا پهداکم!

ل سهر زهقیی، نهخشهیا وهلاتی خوه چی کر ب تیریتی،

نالا بؤ دروست کر

دهما بوویه نیشار

مینا زارۆکهکی، خهوی دئی وی گرت

چارهکه دنخهوی، وهلات و نالا ژئ دزی." (۱۲)

داگیرکهران ب تانک و توپان وهلاتی شرین ویران کره. هر چ رهنگین باژارقانیی هه نه، تیک داینه و کوردستان سهر و بن کره. هر چ چهکین قهدهخه ل دنیا یی هه نه، وی دژمنی هوقا، ل دژی گهلی کورد ب کار ناینه. شوونوارین دژمنی ل هر چار نالییین وهلاتی هه نه. گوندین ههرفاندی، دارستانین شهوتی، بیر و کانیین گرتی، مروقین بی دست و پی، کوره و سهقهت، سیوی و بیژن. ته چ رهنگی نهشکه نهجه، سته م و نهزییهتی بهیستبه، نهو ل کوردستانی هه نه و ل دژی گهلی کورد ب کار ناینه. دژمنان وهلاتی وی یی شرین، پیس و کریت کره. ژ لهو ره، نهو پیندقی تهقایییا نأفا جیهانییه. نهو ل نأفی دگه ره، چنکو هر نأف دکاره شوونوارین پیس و گه نییین دژمن پاقر بکه.

"تو هر نأفی!

تو رهنگان گهش بکيهفه... تو هر نأفی!

سهراهانییا دهماران بنقیسی... تو هر نأفی!

سنۆری نأفهدرا تشنان پاقر بکی...

تو هر نأفی!

تو هر نأفی... نأفی و هر نأفی!

من نژادی نأفی دئی

تا کو دههسال نأخی بشۆم.

من تهقایییا نأفا جیهانی دئی

تا کو قی نهردی ژ گونه ه و شوونوارین داگرکهران پاقر بکم.

من نژادی نأفی دئی...

من تهقایییا نأفا جیهانی دئی!" (۱۳)

مروفتی کورد ههست ب ته ئیووونی دکه. چنکو بیکهسه، بی ههقال و هوگره. نهف دبته سهدهمین بیهیتی و رهشووونی. چنکو نهو زی مروفتی و روودانین دوووویهر و گرفتاریین جیهانی، کاری ل سهر دکن و وی بهر ب خهریبی و نامووونی دبن. نهف چهنده د فنی ههلبهستا وی ده خویا دکه.

“باشه، فنی شهفنی نائیمه جهم ته!

دی د ناف پیلهکی ده رازیم

دی نالییی سهرما و ته ئیووونی،

کمه وهلاتی خوه نیشهف روحی من، کنارهکی چوول کریه

باران وهکی دیمین مرییه . گهردوون تهه و مژه

نیازا من زی، پیلین ده ریایی نه

فنی شهفنی زی نائیمه جهم ته

ل پشت فی دهی

دی ده مسالا ناخی، کمه وهلاتی خوه.” (۱۴)

ل خهریبییی، نامووون ، ژیا نا وی داگیر دکه و روحی وی دئیشینه. ژ خوه مروفت هنده جاران ههست ب رهشووون و تاریتییه که گران دکه. د گه لهک ههلبهستی و ده، نهف بیزاری خویا دبن، لی نهو نه رهقییه. چنکو ل دژ راوهستان و ل سهر نقییین، نهو زی ههلوسته که د جهی خوه دهیه. نهو د ههلبهسته که دن ده زی، فنی چهندی دهستیشان دکه.

“ب تهنی نه بووم... ”

شهف... ل ته نشتا من، تهرمهکی رازی بوو دهه ...

تهه، مژ و نالین بوو

وهلاتی من زی

مسته که توژا بهر بایی بوو

ل بهژنا روحی من نالیابوو

ب تهنی نه بووم

ناگرهک بووم نهتییان گهش دکره پرتوکهک بووم

گەلەك جاران ئىسكارىن تووشى نامۆبۈونى دېن، ژ بەر رەوشا ئالۆز و ئازارىن دەروونى، مېنا مايكۆفسكى خوه دكوژن ژى. رەفېق ساىر ، كەتتېه د دەمەكە نەخووش دە، ئېش و خەمان ئەو دۆرپىچ كرىه. ئى ئەز باوهر دكم كو، ئالىيىن تارى د روحي وى دە، روونى دېن. وەكى ھەمگەوى دېتەرە: ”مروفا دىكى، ئى نارەفە. “فەرموفا ھەلبەستە ويا دن ژى بخوينن.

“ب سەر روھى من دە،

پىنگاغان باھاڭتەرە.

كو ئاسۆ خەون بە و دەم پىلېن زەر بە و

باران ژى نەيلان بە

تو من بەھەڭنە.

تو دارستانا بارانئىيى دارستانا دەمسالايى

تو تەم و توژا روويى داھاتىيا من دىشۆيى

من وەكى خەون و نەردى دكى

نەئىيىن مرن و گەردوونى

ژ دەقتەرا روحي من تومار دكېيەفە (۱۶)

ھەلبەستەئى مە، شەيدايى وەلاتى خويە و د ئەشقا وى دە ھەلبىيايە. چاوا فەرھاد ژ بو خاترى شيرىنى، نامادەيە چىيىايى بېستوونى كون بكة و ئاشى ژى دەربىنە و وەلېدووانە، ھىشى و تىكا ژ نەوران دكە كو ھى و لافاوەكى راکە، دا كو ئىل و نەشېرا شەمى، ژ زوزانان فەگەرن دەشتى و ئەو چاڭىن خوه، ب دىتتا شەمى تېر بكة. ا وئۆ رەفېق ساىر ژى، ئاشقى وەلاتى خويە و نامادەيە ھەمى ئاستەنگان بىشكىنە و خوه د رىيا وى دە، قورىان وگۆرى بكة. يى ھەول بدە ئەقىنا وان بكوژە، بلا ھەرە كارىن نەنتىكە و گران نەنجام بدە. چىكو ب تەنى مرن دكارە وان ژ ھەف دوور بكة، ئېھنگى ژى، ئەقىن ژ دلى وى دەرناكەفە. ئەو ب قى ئەشقا مەزن، وەلاتى خوه ھەبىز دكە. د ھەلبەستەكە خوه دە، دېتەرە:

“ئەوى بخوازە كىشومرا ئەقىنا من وندا بكة.

وئىھى تە د دەريايا خويىنا من دە بشەوتىنە.

بلا ئاقا رووبار و چەمان،

بۆستەكى بەر ب پاش دە فەگەرىنە. “ (۱۷)

رهفیک سابەر، قئ هه‌له‌ستا دشه‌وات، ب مرنا باقئ خوه دنقیسه. هه‌می نازار و خه‌میین زاروکتییا خوه، ب بیر تینه و کوور دچه ناقا روحئ خوه یئ شه‌پرزه و وه‌ستیایی. نه‌و ژيانا به‌رئ، مینا شه‌رته‌که سینه‌مایئ ریز دکه. هه‌ر وسا دیروکا گه‌لئ کورد، ره‌وش و ره‌وشتین جقاتا کوردی یا نالوز و پاشده‌مایئ، ده‌ستنیشان دکه. به‌حسا وه‌لاتئ د خوینئ وه‌ربوویی ده دکه. وه‌لاتئ بیخوه‌دی و ویرانکری. به‌لئ؛ هه‌ر تشت ویران کریه. ژئ، دیروکا، لاش و روحئ مروقق کورد ویران کریه. نه‌و دخوازه د قئ ویرانکرنئ ده، زاروکتییا خوه بیینه. لئ هه‌ر دچه، ته‌نیتئر و خه‌ریبتر دبه. ب خوه‌ندنا قئ هه‌له‌ستئ، روودان مروقق رادکشنه جیهانا زاروکتییا و بیره‌وه‌رییین که‌قن، زیندی دکن.

“پاتولین به‌فرئ، ب سه‌ر ئیقارئ ده دبارن

پاتولین به‌فرئ، ب سه‌ر لاشئ ته‌یی روت ده دبارن و داوییا ده‌میین ژییئ ته‌ دینچن.

تابلویا لاشئ ته،

ل سه‌ر به‌فرئ چئ دکم وی لاشئ ده‌رزک خسته ئیقارئ.

وی لاشئ مینا خیچه‌کا زیقی

د تاریکه‌ورکا ئیقارئ ده خویا...

پاتولین به‌فرئ ب له‌ز دبارن.

ب سه‌ر ته‌نیبوونئ ده

ب سه‌ر روئدکین دیا من ده

ب سه‌ر زاروکتییا من ده

ب سه‌ر خه‌لکئ ترسیایی د هه‌وشا مه ده جشیایی.

ب سه‌ر خه‌مگینیتیرن ئیقارئ ده دبارن و دبارن.

نه ئیقار د په‌یقین من دگه‌ئ

نه نه‌و دارئ ب ته‌نئ ل ژیر سه‌رئ ته، به‌رفئ گرتئ

من د کولانا سبئ ده غار ددا

نه‌ز ژ نشکا هه، د ته‌رمئ ته هلنگتم

ب سه‌ر چاره‌نووسئ ده که‌تم

دها ل ژیر قئ فالاتییا شیلی

من ره‌نگئ ته‌رمئ ته وه‌رگرتیه.

هه‌و‌النامه‌ی کتێب

رئ بهرزه مه

من داهاتییا خوه وندا کره

ل ژیر فن قالاتییا شیلی،

دیییی نهم دو دیلن دو بهندین ریکهفت،

مه ب ههف ره خه ریب دکه

چاره نووس ژئ، د دورپانه که نه بهدی ده

مه بهر ب دو وندا بوونان دبه.

پاتوئین به فرئ وهستیایی دبارن

نهم زاروکتییا خوه ددم دست به فرئ

تابلویا لاشه کی چی دکم کو تاریین بشلقینه

لاشه کی کو دهرزهک خسته ناسوئ

دخوایم ژیانئ بکم

توپه که به فرئ و باقیم ناف قالاتییی

دخوایم لاشئ ته بکم پرسپاره که نه بهدی و روحئ ته بهر ب گومانئ بیم.

دخوایم ب لاشئ زاروکتییا خوه

پیشییی ل ده می بگرم دخوایم ژ دل بگرم بگرم... بگرم

تو ژئ بی ترس د بن به رفئ ده رازایی

دیییی قومانه که نهستییی و شهقی دهه ژینی

بی ترس ژ خودئ رازایی

بی ترس ژ ده می

بی ترس ژ خه مین گرانین دیا من ژ داهاتییا من... (۱۸)

وی گه لهک سائین ژیییی خوه دایه خه بات و خوه راگرتنئ. د ناف مرن و ویران کرنئ ده ژیا به. ژ بهر هندئ ژئ نکاره وه لاتی خوه ژ بیر بکه. خه مین وی مشتئ. نه و حکومتا عیراقئ یا چه پهل و کریت گونه هبار دکه و تف و لانه تان لئ دکه. وی ره ژیما خوینریژ، وه لاتی کوردستانی شه وتانند، ویران کر و خه لکی بیگونه ه نه نفال کر. ب هه زاران خه لک کوشتن و هه ر که س کاره سات و بوبه لاتا هه له بهجیی و کیمیا بارانی ژ بیر ناکه. نه و خه مین شاجوانا ده قه را گه رمیانا باشوورئ کوردستانی، ریز دکه و کوفانین

وی دکه گهلواز و ب ستوویځ خه لکځ څه دکه. نهو شهنگ و شوخا ، رند و سپهه ب بیر تینه و نازارین وی دکه هینه جیهانا بی ویزدان و رووردهش.

“شاجوانا گهرمیانی،

دما هاتیه گوهدرین.

ب تهنځ، خه مگین و ره شخه ملی،

بیدهنگ و دلشکهستی.

ل ژیر باری غهدرا وهلات و زهمانی پیس ، دامایی و دلپهړتی.

کورهکی شاجوانی، بو دوزه خا نه نفلان و شهوتی.

شهقهکی کوری دن ژی،

د نیقی شهقی ده و دهما خهوا شیرن گرتی.

د ناف ترس، خوین و تارییی ده،

گرتن و چافگرتی وندا کرن.

روژ هاتن و چوون.

شاجوان چافه رییی سالوخین وی بوو.

دیله کوژین دهستب خوین، ناف وی گورین:

بینه رووشوینه. دځی بی ژیرکرن.“ (۱۹)

ره فیک سابره، دهر به دهر بوو و که ته وهلاتین نه وروپایی. هینگ رهوشا جقاتا وی دهری، تیکه لی و په یوه نندیین خه لکځ و پیشکه تنه کنولوژیی، کاره کی مه زن ل سهر ژیان و بوچوونین وی کر. نیدی ژ ژیاننا پیشمه رگه تی و کوشتننا روژانه دوور که ت. ب چافه کی دن تهماشایی ژیانن کر. ژ نه فین و جه زکرنن نیزیکی بوو. بیتر بیته ب نافه روک و فورمی هه لبه ستنی ژی کر. مروفا د څی هه لبه ستنه کورت ده، وینه یه کی شیعی یی جوان، زمانه کی سڅک و خوهش و نافه روکه که پر سه رکه تی دبینه.

“وی شهقی

د کوژییه کی کولانی ده

ته دهستی من گرت و برم.

ل بیرا منه

ل بهر چاقین تاقه‌هه‌یشی

ته نه‌ز هیری ماچان کرم. (۲۰)

د هه‌لبه‌سته‌که دن ده، دیسا خوه ب جوانییی دخه‌ملینه و وئ دکه کاکلکا ناقه‌روکا هه‌لبه‌سته‌که خوهش و سه‌رکه‌تی. ژ خوه جوانی، مروقی ب هیز دکه و ژیانئ ل بهر دلئ مروقی خوهش دکه. که‌سی ژ جوانییی هه‌ز بکه، نکاره بی ره‌وشت و دل‌ره‌ق به. نکاره که‌رب و کینی د دلئ خوه ده خوه‌دی بکه. به‌لکو نه‌و نه‌فین، ریز و دل‌وقانیییی د دلئ هه‌ر که‌سی ده، مشت و کوور دکه.

“ل هه‌ر جهی ژبیان هه‌به،

جوانی ل وئ ده‌رییه.

بؤ هه‌ر جهی بکه‌هن و نه‌گه‌هن ژئ،

ل وئ ده‌ری جوانی چاقه‌رییه.

هه‌ر ژیه‌ک و رندییا خوه،

جوانی، هه‌قاله و هؤگری رییه. (۲۱)

جارنان مروقی ل خه‌رییییی بی‌هیئی دبه و چ تام و چیژئ، ژ ژیانئ و به‌رده‌وامبوونا وئ نابینه. مروقی کو ژ هه‌ر تشتی ناگاهداری دبه و بیر و باوه‌ریییین نوو ل سه‌ر، هه‌بوون، مرن و داوییا ژیانئ په‌یدا دکه. مروقی دپرسه و فه‌کوئینان ژئ دکه. دکاره فه‌لسه‌فه‌یین، بؤچوونین نوو، پیشکه‌نتین زانستی، گوهرینین ژیان و جشاتی شروقه بکه. ئیدی جارنان نه‌و باوه‌ری، مروقی خه‌مگین دکن و ژ راستییا ژیانئ دوور دخن. نه‌و د قئ هه‌لبه‌ستا خوه ده، پر بی‌هیئی و دلشکه‌ستییه و نزانه ژ بؤ چ هاتییه و ژ بؤ چ دچه. ل کو ده‌رییه و دئ ب کو ده بچه. ژ خوه نه‌و ئیدی ژ بؤ وی، نه‌ گرتکه.

“نه‌ز ل قئ ده‌ری دژیم

ئی وئ ل جهه‌کی دن به‌رم.

یان ژئ ل قئ ده‌ری دمرم و ل جهه‌کی دن دژیم.

نه‌ز هه‌ر ل قئ ده‌ری مه و هه‌ر ل وئ ده‌ری.

نه‌ز نه‌ ل قئ ده‌ری مه و نه‌ ژئ ل وئ ده‌ری. (۲۲)

رهفیک سابەر، ژ نالییی مرۆفاتییی قه، پر پیگههشتییه. ههر چهند کو دۆست و ههزکرییا وی، ژئ دوور کهتیه و نکارن ههف دوو بیینن ژئ، ئی دیسان نهو دخوازه کو دنخوهش و کهیفین به. ژ بو وی نه گرنکه نهو چ دکه. د گهلکن دژئ. چاوا ژ ژبانی ههز دکه. پیلانیین وی چ نه! چاوا پاشهروژا خوه هلدهبژیره. ل جهم وی، گرنکه نهو کو نهو ب سهرفرازی و دنخوهشی بژئ.

“تهت ناپرسم تو ل کو دهري بووی و ژ بو کو دهري دچی.

ل ههر جههگی بی، نۆرمال و ناساییه.

چهند ژ من دوور بی، ههر نیژیکی، دووری چیه.

گهر ب لاش د گهل من نه بی،

د گهل ههر کهسی بی، نه خه مه و نه ژئ دنتهنگییه.

ههر تو ساخ بی، دی خوه راگرم، ما لاش چیه.

روحا مه ههتا ههتایی، هههینزکریین یهکدییه.” (۲۲)

خهرییی و دوورهولاتی، دلئ وی دگوقیشه و بیهنا وی تهنگ دکه. خویایه رندی و خوهشکییا وی ههر ل بهر چاقین وییه. نکاره ژ بیر بکه و کهس ژئ، نکاره دلئ وی داگیر بکه. نهگهر نهو ل فر بوویا، وی نهو بیا نهفیندارهکی مهزن و وی ههر تشت ژئ ره بکرا.

“نهگهر نهچاقرندا باژاری ل فر بوویا،

نهز زۆربایی کوردستانی بووم.

نهفیندارهکی بهردهوام و ریشینگ رینا جوانییی بووم.

من قئ شهقی خوه ب میرئ نهفینداران دزانی.

من ژبیانا خوه ومکی قهفتهکه گولان ل بهر دهستان داتانی.

ههتا سبههئ،

ماچپاران و شهر باران دکر و سهه جار دبووم قوریانی.” (۲۴)

ب راستی ژئ، مرۆقئ کورد و وهلاتئ کوردان د دل و مهژییی رهفیک سابری دهیه. ههموو هزر و تهخمین، بیر و باوهرییی وی هههینز کره. وی وهلاتئ خوه هلگرتیه و ل ههر چار نالییین دنیایی گهراندییه. نهو بی وهلات نهکارییه بژئ. ههر چهند وی د خهباتا خوه یا سیاسی ده، باوهری ب دروشمئ “ نهی کارکریین جیهانی یهک بگرن!” و “سینۆر د ناقبهرا کارکهران ده نینه!” ههبوویه، ئی ژ ههلبهستین وی خویایه - نهمازه د شان سالیین داوییی ده- کو وهلاتپاریزهکی بلنده و دروشمین کوردستانهکه نازاد

و سەرىخو، ئارمانجا وى يا ھەرى مەزنى. گرى، ئازار، خەم، دەرد و كۆقانىن گەلى كورد، د ھەلبەستىن وى دە، سەرى ھلدىن و ئەو زى مینا ئەھمەدى خانى و حاجى قادىرى كۆپى، ھەوار دكە: ناخ وەلاتى من!

چاقىكانى:

۱. كۆقارا رابوون. ھەژمار ۹، سال ۱۹۹۴ سوئىد، رووپەل ۶۹ - ۷۰، سۆما ژ فارسى وەرگەراندیە.

۲. جەمەسەعید جەسەن. گۆرانىیە باننەكراوكان. چاپخانەیا ئاپەك، سوئىد ۱۹۹۴، رووپەل ۵۸.

۳. كۆقارا نووسەرى كوردستان. ھەژمار ۱۶، پاییز ۱۹۸۹ سوئىد، رووپەل ۳۸.

۴. دیوانى رەفىق سابرى. سوئىد ۱۹۹۳، رووپەل ۱۴.

۵. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۱۱.

۶. ھەر و چاقىكانى، رووپەل ۳۷۵.

۷. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۲۸۰ - ۲۸۱.

۸. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۳۱۵ - ۳۱۶.

۹. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۳۲۵ - ۳۲۶.

۱۰. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۳۸۲ - ۳۸۳.

۱۱. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۱۳۹ و ۱۴۷.

۱۲. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۵۳.

۱۳. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۴۰ - ۴۱.

۱۴. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپ ۲۳۶.

۱۵. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۲۲۵.

۱۶. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۲۳۷.

۱۷. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۴۱۷.

۱۸. ئاوتىنە و سىبەر. ھەلبەست، ۱۹۹۶ سوئىد، رووپەل ۷ - ۲۸.

۱۹. ئەویننامە. وەشانخانەیا مانگا، ۲۰۱۷ ئىران، رووپەل ۵۳.

۲۰. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۲۴.

۲۱. ھەر ئەو چاقىكانى، رووپەل ۱۳.

ھەوالتنامەى كىتپ

۲۲. هەر ئه‌و چاقكانى، رووپه‌ل ۳۶.

۲۳. ديوانا ره‌فيق سابري. ناوه‌ندى غه‌زه‌لنووس، ۲۰۱۴ ته‌هران، رووپه‌ل ۴۷.

۲۴. هەر ئه‌و چاقكانى، رووپه‌ل ۵۳.

هه‌و النامه‌ى كتيب